

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

3. Vtrum finis sit vera, & realis causa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

Dices cum Vasquez, medium non potest habere rationem finis: sed finis non ultimus est medium, ergo nequit habere rationem finis. Probatur maior, quia medium, quod medium; non potest appeti propter se, sed propter aliud: sed ut haberet rationem finis, debere appeti propter se: ergo nequit habere rationem finis.

Confirmatur quia secundum Philosophum 2. Phys. text. 19. omnia fiunt gratia finis: ergo finis nequit esse gratia alterius, & consequenter finis non ultimus, qui sit gratia alterius, nequit esse vere finis.

Respondetur distinguendo maiorem: finis ultimi, nego; non ultimi, concedo. Ad probationem maioris respondeo distinguendo minorem: ut haberet rationem finis ultimi, concedo minorem; non ultimi, nego minorem. Itaque sufficit ad rationem finis ut sic, quod moueat ad applicandum medium; per hoc enim habebit esse id, cuius gratia aliquid fit; siue ipsummet referatur ad aliud, siue non. Quando autem dicitur, quod finis appetatur propter se, vel hoc non est intelligendum vniuersaliter de omni fine, tam ultimo, quam non ultimo, sed de ultimo tantum; vel certe intelligendum est sic, ut sensus sit, quod omnis finis comparatus ad media applicanda gratia ipsius appetatur propter se, quatenus scilicet non appetitur propter media; sicut media appetuntur propter ipsum aut gratia ipsius: cum quo bene stat, quod finis non ita appetatur propter se, quin orderetur ad aliud tanquam medium. Ad confirmationem dico, quod omnia fiunt gratia finis, in quantum omnia media, quæ applicantur ad consecutionem finis, fiunt gratia ipsius, non in quantum illud, quod est finis, non applicetur ad aliud, tanquam medium. Quod si Philosophus dicat, quod causa finalis non debet ulterius ordinari, ut aliqui existimant, exponendus est de causa finali ultima, vel negligenda est eius autoritas.

15 Dices secundo: illud quod appetitur, ut medium ad aliud, quatenus sic appetitur, non habet propriam bonitatem, sed bonitatem illius, propter quod appetitur: ergo nequit mouere tanquam finis.

Respondeo primo distinguendo consequens; tanquam finis ultimus, concedo; tanquam non ultimus, nego consequentiam; sufficit enim, ut moueat tanquam finis, quod moueat sic, ut voluntas propter ipsum consequendum velit applicare media.

Respondeo secundo, negando antecedens: nam non potest negari, quin medicina ex natura sua intrinseca habeat conducentiam aliquam & utilitatem in ordine ad sanitatem acquirendam, quem non habent alia res, quæ non sunt medicinae; & quod huiusmodi conducentia sit bonitas utilis, & tale quod merito moueat voluntatem desiderantem sanitatem ad illam applicandam: cur enim aliàs applicaret medicinam potius, quam lapidem, aut unam medicinam potius quam alteram? Itaque hæc ipsa utilitas medij in ordine ad consecutionem finis, est ratio sufficiens, propter quam aliquis possit applicare alia media ad eius consecutionem, & propter quam consequenter possit habere rationem finis, non ultimi seu intermediij.

Dices adhuc: bonum utile, quia, non dicit ordinem, nisi ad illud, respectu cuius est utile: sed non est utile medij: ergo non dicit ordinem ad media, & consequenter nequit esse finis mediorum.

Respondeo distinguendo maiorem: non dicit ordinem, quia tale, ad media sic, ut deberet esse bonum mediorum aut medij, concedo antecedens: sic ut possit per media produci, nego antecedens; & concessa minore, nego consequentiam. Sicut enim ipsum bonum honestum, seu delectabile, quod potest constituere finem ultimum, non est bonum medij, sed illi cui appetitur, & tamen habet rationem finis respectu mediorum, quia per media acquiri potest: ita bonum utile, quamuis non sit utile medij, sed illi fini, propter quem acquirendum est utile; potest tamen habere rationem finis respectu mediorum conducentium ad eius productionem. Fateor quidem quod ex eo, quod sit bonum utile, non possit appeti, nisi appetatur illud aliud in ordine ad quod dicitur utile, sed quandoquidem tamen ipsummet acquiri possit per alia bona uti-

lia, potest habere rationem finis ob quem illa appetuntur.

QVÆSTIO III.

Utrum finis sit vera & realis causa.

Hæc adus disp. 13. de anima negare videtur finem esse causam realem & physicam: & idem sentire videtur Mastrius d. 7. art. 5. qui plures alios citat.

Communior sententia est finem esse veram & realem causam physicam. Ita tenet Suarez disp. 22. metaph. §. 1. Aversana qu. 13. §. 1. Complutenses disp. 14. quæst. 3. & plures alij.

CONCLUSIO.

16 Finis est vera & realis causa. Hæc est iuxta secundam sententiam contra primam. Et probatur: quia vere & non per fictionem finis propositus per intellectum voluntati mouet voluntatem; & effectus, qui ordinatur ipsum, habet veram & realem dependentiam ab ipso si ut si finis non moueret voluntatem, voluntas non produceret illum effectum: sed nihil aliud præter hoc requiritur, ut sit causa realis & physica: ergo.

Dices: hoc totum, quod asseritur in maiori, posse esse verum, quamuis finis esset causa moralis tantum: sed causa moralis non est causa realis & physica: ergo falsa est minor.

Contra: quia causa moralis vel est illa, quæ non ex natura sua, sed ex ordinatione alicuius causæ extrinsecæ operatur, vel quæ per modum meriti aut demeriti obligat alteram causam ad ponendum effectum, quem aliàs posset ponere absque tali obligatione; vel illa quæ eatenus causat, quatenus iubet aut consilium alicui ponere effectum, quem aliàs ipsemet posset producere: nec est assignabile aliud genus causæ moralis: sed finis neutro ex his modis causat: ergo non debet dici causa moralis, nisi velimus quæstionem de nomine excitare, & uti nomine causæ moralis alio modo, quam communius Doctores uti consolent, quod inutiliter & male fieret.

Deinde: quamuis esset causa moralis, non sequitur, quod non esset causa realis hoc est habens actionem veram & realem, quod est intentum conclusionis: nam certè causæ etiam morales verè influunt, & non fite.

17 Obijciat: ad causam veram & realem requiritur, & quod ipsamet res, quæ talis dicitur, sit existens realiter, & causat, & quod habeat influxum verum & realem in effectum, respectu cuius dicitur causat: sed finis, quia finis, non debet existere realiter, ut patet in eo, qui habet pro fine sanitatem non existentem; & si aliquando existat realiter, hoc non est ex ratione causæ finalis ut sic, sed ex ratione particulari talis finis; nec etiam potest habere influxum realem in effectum, quia quod non existit realiter, non potest habere influxum realem: ergo non est causa realis.

Respondetur, negando maiorem pro prima parte: sufficit enim quod causet realiter, siue ipsamet sit realiter existens in se, siue non. Negatur verò minor pro secunda parte: quamuis enim non posset res non existens habere influxum realem, non intentionalem; bene tamen potest habere influxum realem intentionalem, si proponatur intentionali per cognitionem potentie appetitiue; id quod videtur valde conforme doctrinæ communiori Scotistarum dicentium, quod passionibus delectationis, tristitiæ & similes producantur in potentiis pure passivæ se habentibus ab obiectis propositis per intellectum; illa enim obiecta non necessario existunt realiter, quando causant illas passionibus, & si existant, non causant quatenus existunt, sed quatenus obiectivæ & intentionaliter proponuntur: ergo aliquid non realiter existens propositum intentionaliter potest causare aliquid realiter: imo non solum potest causare aliquid in genere causæ finalis, sed in genere causæ efficientis: nam sic causat bonum propositum delectationem, aut desiderium.

18 Obijciat secundo: Finis secundum Philosophum 1. de gen. non est actiuus, nisi metaphorice, & propterea satis communiter vocatur causa metaphorica: ergo non est causa

Finis est
vera & realis
causa.

Media habent propriam bonitatem.

Cur finis
occurat
causa meta-
phorica.

vera & realis ac Physica. Probatur consequentia, quia si esset talis, non deberet vocari metaphorica potius, quam causa efficiens.

Respondeo negando consequentiam cum sua probatione: vocari enim debet causa metaphorica, potius quam efficiens; quamvis non minus sit causa realis & vera, quia non causat, nisi intentionaliter propositus; quod si hoc non intendatur per causam metaphorica, negari deberet finis esse causa metaphorica.

19 *Obijciens tertio*: si finis causaret aliquid realiter, maxime actus voluntatis aut appetitus, nimirum intentionem finis, aut electionem mediorum: sed non influit realiter in hos actus, quia voluntas est causa adaequata suorum actuum: ergo finis nihil causat realiter.

Respondetur, negando minorem, & ad probationem dico voluntatem esse ad summum causam efficientem adaequatam suorum actuum, & causam etiam materialem, cum quo bene stat, quo concurrat cum ipsa ad illos producentes causa finalis. Posset etiam ita esse quod finis non inquit immediatè in illos actus, sed mediatè tantum, quatenus scilicet causat illas passionem delectationis aut amoris, qui praesupponuntur volitionibus, & nolitionibus voluntatis; si tamen semper aliqua ex illis passionibus praecedat omnem volitionem aut nolitionem; nam hoc supposito voluntas, ut excitata per illas passionem, posset se sola absque immediato influxu finis causare in se illas volitiones, & nolitiones. Quod si illae passionem non semper praesupponuntur, tum necessario dici debet quod finis concurrat cum voluntate immediatè ad producendos actus illos voluntatis.

QVÆSTIO IV.

Quenam sit causalitas finis in actu primo.

20 *Q*uemadmodum causa efficiens habet virtutem effectivam, à qua, etiam cum non efficit aliquid, habet esse potens efficere; & hæc virtus vocatur causalitas ipsius in actu primo: pariter causa finalis, etiam cum non finalizat, habet virtutem à qua potens est finalizare seu causare aliquid finaliter: & hæc est causalitas eius in actu primo. Rursus quemadmodum causa efficiens, quando actu causat, habet aliquid, à quo dicitur actu causare, quod vocatur causalitas in actu secundo, & est actio ipsius, ut supra resolvimus: ita etiam quando finis actu causat finaliter, debet habere aliquid, à quo habeat illam denominationem actualem actu causandi; & illud ipsum, quodcumque sit, est causalitas eius in actu secundo. *Quæritur* ergo hic, quidnam sit illud, quod est causalitas finis in actu primo: & questione sequenti quæremus, quid sit causalitas ipsius in actu secundo.

21 *Prima sententia* est ipsamet cognitionem seu apprehensionem finis esse virtutem causativam ipsius, seu causalitatem in actu primo. Hæc est *Socina* 5. *Metaphys.* quest. 7. *Medina* 1. 2. quest. 1. art. 1. & aliorum Thomistarum.

Secunda sententia est cognitionem esse quidem conditionem necessario requisitam, ut finis possit causare; non esse tamen eam rationem causandi in actu primo, sed hanc esse vel bonitatem, vel etiam malitiam finis, quia utramque potest appetere voluntas. Hanc tenent *Nominales*, & ex *Scotistis* *Faber* 1. disp. 13. c. 7. & disp. 9. de penitentia c. 8. cum *Iribarne* & *Sghem*. quibus favere videtur ipsamet *Scotus* 1. d. 1. q. 1. & q. 4. ac in 1. d. 43. qu. 2.

Tertia sententia est, solam bonitatem esse virtutem causativam finis; neque enim existimant authores huius sententiae voluntatem vllò modo posse amare malum, ut malum: sic Thomistae communiter, & nominatim *Complutenses* disp. 14. qu. 3. cum *D. Thoma* 1. 2. qu. 1. art. 1. & *Scotista* etiam ac nominatim *Lychet* 2. disp. 43. qu. 1. *Cancellus* de anima disp. 2. sect. 2. *Mastrius* disp. 7. qu. 8. art. 2. qui tamen putat probabile esse, bonum præfixum etiam habere posse rationem finis, & vocat bonum præfixum illud, quod secundum se ante actum voluntatis non apprehenditur sub ratione boni, sed habet tamen esse bonum ab ipso actu voluntatis ad ipsum terminato; ad

quod putandum movetur hic author propter loca *Scoti* faventia secundæ sententiæ.

CONCLUSIO I.

22 *C*ognitio non est causalitas finis in actu primo, sed conditio sine qua non possit movere. Hæc est communior eum secunda, & tertia sententia contra primam. Probatur prima pars: quia illud est causalitas finis in actu primo, à quo habet posse movere voluntatē ad amorem sui, seu à quo habet esse amabile: sed non à cognitione habet hoc, sed à sua perfectione aut bonitate: ergo cognitio nequit esse causalitas finis in actu primo. Probatur minor: quia certum est experientia, illud quod cognoscitur in fine esse id, à quo habet movere, & esse amabile; sed ipsamet cognitio non cognoscitur esse in ipso: ergo ab illa non habet movere tanquam à ratione formali. Probatur eadem minor secundo, quia ratione illius movet aliquem, quod est perfectio ipsius, aut alterius cui desiderat finem, & secundum quod desiderat consequi finem, & quo adeptio satiatur, si finis sit satiatus: sed non ratione cognitionis est perfectio, neque desiderat ipsam cognitionem, nec finis ratione cognitionis satiatur, ut patet: ergo cognitio non potest esse virtus motiva.

Confirmatur: quia ideo potissimum cognitio esset virtus motiva, quia non movet finis nisi habeatur cognitio: sed hoc non sufficit ad hoc ut dicatur cognitio esse talis virtus, quia posset esse talis dependentia à cognitione, quamvis cognitio esset tantum conditio sine qua non, ut patet de approximatione, & aliis conditionibus sine quibus non.

Probatur secunda pars experientia: quia nunquam movemur à fine nisi cognito, & quia finis non causat nisi intentionaliter, hoc est dependenter à cognitione: ergo quandoquidem cognitio non sit ratio formalis motiva debet ad minus esse conditio sine qua non: sed nec de hac parte potest esse vna controuersia, supposita prima parte.

23 *Obijciens primò*: ab illo habet finis esse causa finalis in actu primo, seu potens movere, à quo habet esse prius effectus: sed à cognitione habet esse prius, quandoquidem secundum esse suum reale saepe sit posterius effectui quem causat: sanitas enim, quæ movet ad applicanda media acquirendæ sanitatis, est posterior realiter quoad esse existentia quam ipsamet media, quandoquidem per illa realiter causetur.

Respondeo negando minorem: nam à seipso habet finis esse prius quoad essentiam, quam effectus ipsius sint quoad esse existentia; nec refert quod sit posterior effectibus quoad esse existentia suum, quia non causat illos effectus ut existit realiter. Quod si velit obicere, finem habere à cognitione, quod applicetur voluntati prius quam voluntas causet effectus finis cum fine, verum quidem est; sed inde tantum habetur, quod illa cognitio sit conditio sine qua non applicativa finis, quod asseritur in secunda parte conclusionis.

Obijciens secundo: diuersitas specifica actuum procedentium à fine debet procedere à virtute causativa ipsius; sed ob apprehensionem variatam oriuntur actus distincti specie à fine; ergo apprehensio est virtus causativa finis.

Probatur minor: quamvis finis secundum se esset honestus, si apprehensio habeatur de ipso sub ratione inhonesti, actus erit inhonestus, & contra: ergo ab eodem fine ob varietatem apprehensionum procedunt varij specie effectus.

Confirmatur primo, quia idem malum, apprehensum ut præsens, causat tristitiam, ut futurum, timorem: ergo varietas apprehensionum sufficit ad varietatem effectuum.

Confirmatur secundo, eadem ipsa bonitas diuina cognita per fidem movet ad amorem specie distinctum ab illo, ad quem movet eadem bonitas cognita per visionem beatificam: ergo varietas cognitionum sufficit ad varietatem effectuum, & consequenter cognitio erit ratio motiva, & non conditio sine qua non, quia non videtur solam variationem conditionum sine quibus non sufficere ad effectuum varietatem specificam.

Respondetur, distinguendo minorem: ob solā varietatem cognitionis,